

НАСЛІДКИ ДОСТУПУ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ ДО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ КРАЇН З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Проаналізовано загальне поняття іноземної банківської діяльності, чітко розмежовані позитивні та негативні аспекти доступу іноземних банків до ринку банківських послуг країн з перехідною економікою. Проілюстровано наслідки присутності іноземного капіталу для окремих типів зацікавлених сторін, що мають відношення до банківської системи, з допомогою відповідної теоретичної моделі. Досліджено вплив іноземного капіталу на реальний сектор трансформаційних економік на прикладі окремих країн.

Ключові слова: міжнародна діяльність банків, іноземний капітал, трансформаційні економіки, транснаціональні банки.

Іноземний капітал має важливе значення у розвитку банківської системи та економіки будь-якої країни, саме він є важливим джерелом підвищення рівня капіталізації банків та фінансування економіки. На сьогодні переважна більшість країн із перехідною економікою потребує притоку іноземних інвестицій, проте потреба у визначенні наслідків їх доступу до трансформаційних економік загалом та ринку їх банківських послуг зокрема. Основні аспекти міжнародної діяльності банків плідно вивчали західні, російські та українські автори. Зарубіжні вчені звертають увагу на низку негативних наслідків діяльності іноземних банків. Так, зокрема М. Дулей та інші, підтвердили, що вихід інвесторів із капіталу корейських банків зумовив кризу в Південній Кореї 1997 р. [1]. Серед сучасних українських науковців, що вивчають окреслену проблематику, можна відзначити В. Гейця та Н. Шелудько, які розглядають активне проникнення іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор як позитивним, так і, певною мірою, ризикованим явищем, що може спричинити неконтрольовані наслідки для економічної системи держави [2, 3]. В.В. Коваленко ж вважає, що наявність в економіці будь-якої країни значних обсягів іноземного капіталу є ознакою макроекономічної стабільності, високого рівня довіри інвесторів до її законодавчої, виконавчої влади [4].

Традиційним показником, який характеризує участь іноземного капіталу в банківській системі країни, є наявність у статутному капіталі банку частки, яка належить нерезидентам. В економічній енциклопедичній літературі поняття іноземного капіталу розглядають як різноманітні форми капіталу (акціонерний, державний, банківський, капітал міжнародних фінансово-кредитних організацій та ін.), який належить закордонним власникам [5, с. 726]. В українському законодавстві термін "банк з іноземним капіталом" пояснюється як банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 % [6]. У загальному можна зазначити, що іноземна банківська діяльність – це участь іноземного інвестора (інвестуючої країни) у банківській системі країни-акцептора. Дослідження економічної сутності іноземного банківської діяльності переконує в тому, що розвинена банківська система є необхідною умовою нормального функціонування суб'єктів господарської діяльності та економіки країни загалом.

Процеси експансії іноземного капіталу до банківських систем різних країн розпочалися ще в ХІХ ст., коли англійські банки почали відкривати свої представництва за кордоном із метою налагодження торгівлі зі своїми колоніями, що згодом робили і бельгійські, французькі, німецькі, а також японські банки. На сьогодні банківським системам зарубіжних країн притаманна значна присутність іноземного капіталу. У деяких країнах іноземні банки займають домінуючу позицію і вирішально впливають на функціонування не лише банківських систем, а й усієї економіки [7].

Варто зазначити, що в умовах глобальної інтеграції банківської системи у світовий фінансовий ринок розвинені країни шукають можливості для ефективного розміщення капіталів, а країни з трансформаційною економікою потребують капіталів для розвитку. Дефіцит капіталу внаслідок недостатніх внутрішніх нагромаджень є значним, адже щорічні потреби країн з трансформаційною економікою становлять 200-300 млрд дол. США.

Необхідно наголосити на позитивних наслідках приходу іноземних банків у банківські системи країн з перехідною економікою, зокрема:

1. Швидке й ефективне впровадження новітніх методів банківської діяльності.
2. Зростання обсягу кредитних ресурсів і посилення стабільності їх джерел.
3. Упровадження системи страхування банківських ризиків.
4. Активізація конкуренції й прискорення процесу реформування банківської системи.
5. Упровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації й реструктуризації банків.
6. Посилення ролі банківської системи в процесі розподілу інвестиційних ресурсів [8].

З іншого боку, іноземні банки завдяки конкурентним перевагам здійснюють експансію на найбільші прибуткові вітчизняні ринки, залишаючи місцевим банкам обслуговування інших (більш ризикових) клієнтів, збільшуючи загальний рівень ризиків їх портфелів [9]. О. Сугоняко зазначає, що головна мета банків з іноземним капіталом – отримання надприбутків та здійснення спекуляцій на ринку нерухомості та землі [10]. У загальному відзначимо такі негативні аспекти діяльності банків з іноземним капіталом у країнах з перехідною економікою:

1. Деяка загроза економічному суверенітету країни, оскільки законопроект, надаючи право іноземним банкам на відкриття своїх філій, не передбачає жодних обмежень присутності іноземного капіталу в національній банківській системі.
2. Нерівні конкурентні умови з національними банками, адже, наприклад рівень монетизації в перехідних економіках (в Україні, близько 30 % від ВВП), є значно нижчим від країн з розвинутою економікою, де цей показник наближається до обсягу ВВП, або навіть перевищує його. В умовах, коли ці показники є не зіставними, прихід іноземних філій поставить іноземні банківські установи у заздалегідь вигідніше становище.
3. Відбувається відтік прибутків з території трансформаційних економік, оскільки за специфікою своєї діяльності філії, як структурні підрозділи

- іноземних банків, не здійснюють формування капіталу. Таким чином, дохід, отриманий від їх діяльності на території певної країни, після сплати податків, зазвичай, повністю переводиться до материнської компанії [11].
4. Іноземні банки можуть переслідувати цілі, не сумісні з основними завданнями економічної політики приймаючої країни (наприклад підтримка експорту з країни походження материнського банку).
 5. У період банківських криз іноземні банки можуть "експортувати" нестабільність, "інфікуючи" банківську систему приймаючої сторони.
 6. Відмінності у системах банківського регулювання можуть створювати проблеми в процесі контролю за діяльністю іноземних банків [8].

Для визначення впливу іноземного банківського капіталу на розвиток банківської системи доцільно використовувати інституційний підхід і чітко відокремлювати наслідки експансії для кожного типу зацікавлених сторін, що мають відношення до банківської системи (рис. 1).

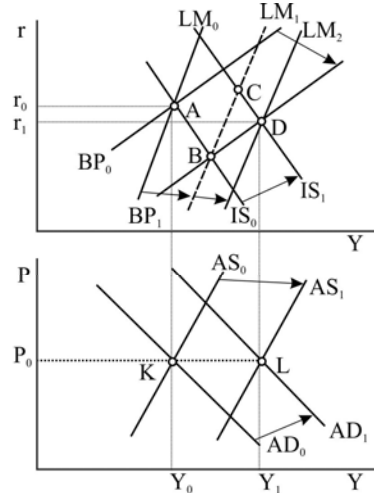

Рис. 1 Макроекономічні наслідки припливу капіталу (грошова стабільність), за: [12, с.442]

Зауважимо, що навіть для одного суб'єкта вплив іноземних банків може мати різновекторний характер. Наприклад, для державних органів влади приплив капіталу з-за кордону, з одного боку – вирішення проблеми з додатковими інвестиційними ресурсами, а з іншого – загострення проблеми економічного суверенітету держави. Для прийняття стратегічних регуляторних рішень необхідно зважувати обидві альтернативи. Приплив капіталу ($\downarrow \psi$) поліпшує сальдо платіжного балансу ($BP_0 \rightarrow BP_1$). Внаслідок монетизації припливу капіталу f виникає тенденція до збільшення пропозиції грошової маси ($LM_0 \rightarrow LM_1$), зниження процентної ставки та збільшення доходу (т. В).

Дефіцит бюджету стимулює попит та змінює рівновагу на ринку товарів і послуг ($IS_0 \rightarrow IS_1$). Це підвищує процентну ставку, а відповідно – поживляє приплив капіталу і додатково збільшує грошову масу ($LM_1 \rightarrow LM_2$). Якщо прийняти гнучкість обмінного курсу, при переході з т. В. у т. С (рис.) вини-

кає тенденція до підвищення e_t . Тобто збільшення дефіциту бюджету стає чинником зміцнення грошової одиниці.

Процес інтернаціоналізації банківської діяльності у більшості країн ЦСЄ активізувався на початку 90-х років, сьогодні істотну частку банківських активів цього регіону контролюють транснаціональні банки. Натомість деякі країни СНД, зокрема РФ, Білорусь, дотримуються ізоляційного режиму щодо допуску іноземного капіталу до банківської системи. Так, у Словаччині на сьогодні переважну більшість у національній банківській системі становлять банки з іноземним капіталом, частка активів, що належать іноземним власникам, становить 96,72 %, при цьому основна частина іноземного капіталу походить з Люксембургу (30 %) та Австрії (29 %) [7].

Заслугує на увагу також самобутній і при цьому досить успішний досвід реформування у країнах Балтії. Кожна із цих країн обрала свою стратегію трансформації. Унаслідок цього спостерігаються й істотні відмінності в процесах, що відбуваються як у реальному секторі економіки, так і в грошово-кредитній сфері (табл.). Латвія та Естонія обрала стратегію швидких ринкових перетворень, що базувалися на грошовій моделі приватизації за підтримки держави, залучення іноземного капіталу, зокрема за рахунок зниження податкових ставок. Естонії вдалося запобігти виникненню надмірної кількості ненадійних дрібних банківських структур, а тому – не допустити банківської кризи, як це сталося, наприклад, у Литві. Це зумовлено переважно недостатністю інвестицій та зосередженістю ділової активності в дрібному торговельному бізнесі, що стримувало перетворення у виробничій сфері. Як і сфера виробництва, більшість кредитних установ тут існувала за рахунок внутрішніх інвестицій. Одним із важливих факторів збільшення інвестицій була приватизація великих державних об'єктів, зокрема Литовського ощадного банку, який викупив шведський банк Swedbank. Найбільших успіхів у реформуванні кредитно-грошової сфери досягла Латвія. Під час реформування основну увагу приділяли саме прискореному розвитку банківської системи й фінансового ринку. На сьогодні розвиток кредитної системи Латвії базується як на місцевому, так і на іноземному капіталі, що припливає з багатьох країн Європи й США. Під контролем іноземного капіталу в Латвії перебуває понад 2/3 банківських активів (як і в Угорщині та Польщі) [7]. Із поданого нижче дослідження можемо простежити зміну макроекономічних показників за участі іноземного капіталу в цій країні (табл.).

Табл. Чинники впливу надходжень іноземного капіталу у Латвії [13]

Незалежні змінні	Залежна змінна (<i>Netforassets</i>)
<i>Константа</i>	3,635483 (0,427342)
<i>Socialcontr</i>	0,350303 (0,963284)**
<i>Unempl_t</i>	0,005377 (3,783411)*
<i>Gsavings_t</i>	-2,58E-05 (-0,097295)
<i>Export_t</i>	1,038642 (2,215677)**
<i>CA_t</i>	-0,000411 (-2,855591)*
adj. R ² DW	0,963278 (1,640413)

Виходячи зі значень коефіцієнтів DW та R^2 , цю модель вважаємо адекватною зі щільним зв'язком між показниками. У разі збільшення іноземного капіталу в Латвії на 1 % рівень соціальних внесків збільшиться на 0,35 в.п., а експорт – на 1,03 % з імовірністю 0,95, при цьому із достовірністю 99 % дещо покращиться сальдо поточного рахунку та незначно (0,005), але збільшиться безробіття. При цьому, присутність іноземного капіталу ніяким чином не впливає на заощадження (це ще раз підтверджує один із негативів, про які згадувалось вище).

У країнах Південно-Східної Азії, порівняно з європейськими країнами, присутність іноземного капіталу є незначною. Так, питома вага іноземних активів у загальних активах банківських систем Китаю, Індії, Кореї не досягає навіть 10 %. Це пов'язано з тим, що уряди країн обмежують доступ іноземних банків та їх філій до вітчизняних банківських систем. До того ж, міжнародні фінансові центри – Гон-Конг та Сінгапур – створюють якнайкращі умови для підвищення конкурентоспроможності й ефективності місцевих банків.

Отже, можемо зробити висновок, що іноземний капітал має важливе значення у розвитку банківської системи та економіки будь-якої країни. У переважній більшості країн світу іноземні інвестиції є важливим джерелом фінансування економіки. За умов постійних дисбалансів у національній економіці, спричинених переважно відсутністю стабільного фінансування, присутність іноземного капіталу в банківській системі дає змогу залучати необхідні ресурси на зовнішніх фінансових ринках. Головною передумовою ефективного функціонування іноземного капіталу в банківській системі є сприяння розвитку національних фінансово-кредитних інститутів. Розвиток вітчизняної економіки в процесі фінансової глобалізації неможливий без інтеграції фінансово-кредитних структур в світову економіку на умовах, що відповідають національним інтересам і особливостям.

Література

1. Dooley M. Private Inflows When Crises are Anticipated: a Case Study of Korea / M. Dooley, I. Shin // NBER Working Paper. – 2000. – № 7992.
2. Гесць В. Іноземний капітал у банківській системі України / В. Гесць // Дзеркало тижня. – 2006. – № 26. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dt.ua>.
3. Шелудько Н.М. Іноземний капітал у банківському секторі України: проблеми і наслідки / Н.М. Шелудько // Фінанси України : журнал. – 2006. – № 7. – С. 79-86.
4. Коваленко В.В. Іноземний капітал і фінансова безпека банківської системи України / В.В. Коваленко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dspace.uabs.edu.ua>.
5. Економічна енциклопедія. – У 3-ох т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2000. – Т. 1. – 864 с.
6. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р., № 2121-III [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
7. Інтеграція іноземного банківського капіталу в країни Центральної та Східної Європи // Журнал "Схід". – Лютий, 2011. – № 2(109). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.experts.in.ua>.
8. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І. Івасів, Р. Корнилюк // Вісник Національного банку України : журнал. – жовтень, 2011. – С. 34-41.
9. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу / Р. Корнилюк. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrtudprom.com>.
10. Прімерова О.К. Особливості діяльності банків з іноземним капіталом / О.К. Прімерова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – С. 40-43.

11. Аналітична записка: Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrtudprom.com>.
12. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика. – Львів: Вид-во "Каменяр", 2003. – 719 с.
13. Статистична база IFS. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ifs.org>.

Флейчук М.І., Николук Р.Р. Последствия доступа иностранных банков к рынку банковских услуг стран с переходной экономикой

Проанализировано общее понятие иностранной банковской деятельности, четко разграничены позитивные и негативные аспекты доступа иностранных банков на рынок банковских услуг стран с переходной экономикой. Проиллюстрированы последствия присутствия иностранного капитала для отдельных типов заинтересованных сторон, имеющих отношение к банковской системе, с помощью соответствующей теоретической модели. Исследовано влияние иностранного капитала на реальный сектор трансформационных экономик на примере отдельных стран.

Ключевые слова: международная деятельность банков, иностранный капитал, трансформационные экономики, транснациональные банки.

Fleychuk M.I., Nykolyuk R.R. Consequences of the foreign banks access to the banking market of transition countries

The article analyzes the general concept of foreign banking, clearly separated positive and negative aspects of foreign banks access to the banking market countries with economies in transition. Illustrated the effects of foreign capital for certain types of stakeholders in relation to the banking system, with the help of the theoretical model. The influence of foreign capital in the real sector of transformation economy in case of individual countries.

Keywords: international activities of banks, foreign capital, transformation of the economy, multinational banks.

УДК 657.[1+474]:658.0

Доц. О.М. Чабанюк, канд. екон. наук;
магістр О.А. Мелешко – Львівська КА

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, УМОВИ ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ, ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено економічну суть витрат, доходів, фінансових результатів, визначено особливості їх визнання в бухгалтерському обліку. Узагальнено основні напрями класифікації витрат, доходів, фінансових результатів з метою організації їх обліку.

Ключові слова: облік, витрати, доходи, фінансові результати.

Вступ. Підприємства в процесі свого функціонування мають на меті досягнення максимального ефекту від своєї діяльності, а це неможливо без ефективного управління ним. Тому менеджменту варто приймати рішення на основі даних, що відображають реальний фінансовий стан підприємства. Важливим підґрунтям для ефективного управління є інформація про витрати, доходи, фінансові результати, визнання та класифікація яких має свої особливості, тому тема дослідження є актуальною.

Вивченню економічної суті, умов визнання та класифікації витрат, доходів і фінансових результатів присвячені праці таких науковців, як: Ф.Ф. Бу-